Late. Ramesh Warpudkar College, Sonpeth, Dist. Parbhani (M.S.)

ISSN 2319 - 359X
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
HALF YEARLY RESEARCH JOURNAL

IDEAL

Volume - IX | Issue - II | March - August - 2021

Marathi Part - II

Peer Reviewed Refereed and
UGC Listed Journal No. 47026

ज्ञान-विज्ञान विमुक्तये

IMPACT FACTOR / INDEXING
2019 - 6.601
www.sjifactor.com

❖ EDITOR ❖

Assit. Prof. Vinay Shankarrao Hatole
M.Sc (Math's), M.B.A. (Mkt), M.B.A (H.R),
M.Drama (Acting), M.Drama (Prod & Dirt), M.Ed.

❖ PUBLISHED BY ❖

Ajanta Prakashan
Aurangabad. (M.S.)

CONTENTS OF MARATHI PART - II

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१३	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे स्त्रियांबाबत सुधारणावादी कार्य **प्रा. कविता अशोक मोराडे**	५८-६०
१४	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे आर्थिक विचार **के. एस. तिडके**	६१-६६
१५	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे विचार आणि सामाजिक आशयाचे चित्रपट **लक्ष्मीकांत साळूबा जाधव**	६७-७०
१६	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे शैक्षणिक व सामाजिक सुधारणा विषयक विचार **प्रा. निखिल गणेश जगताप**	७१-७५
१७	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे कृषी विषयक विचार **प्रा. विनायक यशवंत वनमोरे** **प्रा. डॉ. बाळासाहेब कोंडीबा माने**	७६-८१
१८	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे लोकशाही विषयक विचार आणि सद्यस्थिती **डॉ. सुनिता आत्माराम टेंगसे**	८२-८८
१९	भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे संसदीय लोकशाही संबंधीचे विचार **डॉ. सोमवंशी मुक्ता (गंगणे)**	८९-९४
२०	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे अस्पृश्यता निवारणासंबंधी कार्य **प्रा. डॉ. अरुण मुकुंदराव शेळके**	९५-९९
२१	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर एक समाज सुधारक **डॉ. अंभुरे एस. डी.**	१००-१०४
२२	भारतीय संविधान आणि भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर **प्रा. डॉ. मोकळ प्रभाकर रामजी**	१०५-१०८
२३	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा लहान राज्याविषयीचा दृष्टीकोण **प्रा. सुभाष दामोदर**	१०९-११३
२४	आरक्षण आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर **प्रा. डॉ. बबिता येवले**	११४-११७

Late Ramesh Warpudkar College Sonpeth

VOLUME - IX, ISSUE - II - MARCH - AUGUST - 2021
IDEAL - ISSN - 2319 - 359X - IMPACT FACTOR - 6.601 (www.sjifactor.com)

१८. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे लोकशाही विषयक विचार आणि सद्यस्थिती

डॉ. सुनिता आत्माराम टेंगसे
समाजशास्त्र विभाग प्रमुख, कै. रमेश वरपुडकर महाविद्यालय, सोनपेठ, जि. परभणी, महाराष्ट्र.

विसाव्या आणि एकविसाव्या शतकातील भारतातील सामाजिक आर्थिक व राजकीय सुधारणा मध्ये डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे योगदान महत्वपूर्ण आहे. ते महान समाजसुधारक, राजकीय नेते. प्राध्यापक, धर्म चिंतक, भारतीय संविधानाचे निर्माते व राष्ट्रनिर्माते होते. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना भारतीय राज्यघटनेचीशिल्पकार म्हटले जाते. त्यांच्या बुद्धिमतेचा प्रभाव भारतीय राज्यघटनेवर पडलेला आहे.देशाची राज्यघटना कोणत्या देशाची वाटचाल कशी असावी, कोणत्या पद्धती असावी, कायदेमंडळ. कार्यकारी मंडळ, न्यायमंडळ, व नागरिकांना कोणत्या पद्धतीने मूलभूत अधिकार असावेत या सर्वांचा निर्देश राज्यघटनेत असतो. राज्यघटना ही त्या देशातील लोकांचे संमत केलेले राजकीय व्यवस्था असते. भारत देशाच्या संस्कृतीला परंपरेला अनुसरून सर्वसमावेशक अशी राज्यघटना निर्माण करणे हे फार मोठे आव्हान होते परंतु घटना समितीने ते यशस्वीपणे पूर्ण केले व सामाजिक आर्थिक आणि राजकीय न्याय याचे आश्वासन देणारी राज्यघटना स्वतंत्र भारतासाठी निर्माण केली. त्यामध्ये डॉक्टर बाबासाहेब आंबेडकर यांचे योगदान अत्यंत महत्वपूर्ण आहे. डॉ.आंबेडकर यांना संविधाना मार्फत जाती विरहित समाजाची निर्मिती करायची होती .त्यांचा हा आदर्श समाज स्वातंत्र्य समता बंधुता व न्याय याया तत्वावर आधारित असावा अशी त्यांची धारणा होती.आणि त्यांनी हे भारतीय संविधानाच्या माध्यमातून प्रस्थापित केले. डॉ. आंबेडकर हे अस्पृश्य समाजाचे नेते नव्हते तर ते राष्ट्रनिर्माते होते .तसेच वैश्विक विचारधारेचे उद्गाते होते. भारत राष्ट्र निर्मितीच्या प्रक्रियांमध्ये त्यांचे योगदान मौल्यवान आहे.डॉ. आंबेडकरांच्या राजकीय, सामाजिक, आर्थिक, धार्मिक, शैक्षणिक विचारांचा केंद्रबिंदू हा माणूस आहे, म्हणून आंबेडकरांनी लोकांच्या सामाजिक आणि आर्थिक विकासात रक्त विरहित मार्गाने क्रांतिकारी स्वरूपाचा बदल घडवून आणणाऱ्या लोकशाहीवर प्रगल्भपने विश्वास टाकलेला होता.या सर्व प्रकारात लोकशाही शासन हे उत्तम शासन असली तरी भारतात असणाऱ्या अंधश्रद्धा रूढी परंपरांच्या सापडलेल्या भारता मध्ये लोकशाहीच्या यशस्वीते साठी त्यांना शंका निर्माण होत होती कारण स्वातंत्र्य, समता व बंधुता या वाचारांना अडथळा आननारी जातीय व धार्मिक विचारधारे मुळे ही भारतात अनेक .अडचणी निर्माण करतात. समाजातील वंचित. दलित. श्रमिक, स्त्रिया. कष्टकरी समाज या घटकांच्या विकासासाठी लोकशाही उपयुक्त ठरणारी आहे, म्हणून त्यांच्या राजकीय विचारांचा गाभा सामाजिक लोकशाही हाच राहिल्याचे दिसून येतो .

Late.Ramesh Warpudkar C... Sonpeth Dist. Parbhani (M.S.)

शोधनिबंधातचा उद्देश

1. घटना निर्मिती डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे योगदान अभ्यासणे.
2. डॉ आंबेडकरांचे राज्या विषयीचे विचार मांडने.
3. डॉ आंबेडकरांचे सामाजिक लोकशाहीचे विचार स्पष्ट करने.
4. भारतातील सद्यकालिन लोकशाही विशद करने.

संशोधन पद्धती

प्रस्तुत संशोधनासाठी वर्णनात्मक व विश्लेषणात्मक पद्धतीचा अवलंब करण्यात आला असूण संशोधन कार्य करण्यासाठी दुय्यम स्वताचा म्हणजे संदर्भ ग्रंथ, पुस्तुके. मासिके, वर्तमानपत्र व इंटरनेटच्या मदतीनेने विचारांची मांडणी केलेली आहे

गृहीतकृत्य

भारतीय लोकशाही पुढे नवीन आव्हाने निर्माण होत आहेत.

डॉ आंबेडकरांच्या मते राष्ट्र म्हणजे संविधानाच्या प्रस्तावनेतही सर्व नागरिकांसाठी समानता आणि बंधुत्वाविषयी बोलले गेले आहे. डॉ. आंबेडकरांनी भारतासाठी ही दृष्टी त्यांच्या विचारांमध्ये व्यापक दृष्टीकोनातून स्पष्ट केली. राष्ट्रनिर्मिती साठी सर्वोत्तम परंपरा यांना महत्त्व देताना त्यांनी राष्ट्र ही भौतिक संस्था नाही यावर ही भर दिला. भूतकाळातील लोकांच्या अखंड प्रयत्नांचा, त्यागाचा आणि देशभक्तीचा परिणाम म्हणजे राष्ट्र आहे. राष्ट्राचे सजीव वर्णन करताना ते असेही म्हणाले की राष्ट्रीयत्व ही सामाजिक जाणीव आहे आणि नागरिक कसे एकमेकांच्या जवळ येतात. यातून बंधुत्वाची भावना विकसित होते. यामध्ये संकुचिततेचा विचार हा सर्वात मोठा अडथळा आहे. त्यांनी स्पष्टपणे सांगितले की, भारतातील सर्व लोकांनी स्वतःला भारतीय आणि फक्त भारतीयच मानावे अशी त्यांची इच्छा आहे. आंबेडकर म्हणाले की जर काही कारणास्त्व असे होऊ शकत नाही, तर आपण सर्वात मोठे पाप करू असे त्यांना वाटत होते.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे लोकशाहीचे समर्थक असल्यामुळे राष्ट्रीय स्वातंत्र्य समता बंधुता या संकल्पने पेक्षा त्यांनी लोकशाहीची संकल्पना ही व्यापक स्वरूपाची ठरलेली आहे, कारण लोकशाहीच्या सामाजिक-आर्थिक सक्षमीकरणावर राजकीय लोकशाहीचे भवितव्य ठरलेले आहे. म्हणून सामाजिक आर्थिक लोकशाही नसेल तर राजकीय लोकशाही यशस्वी होणार नाही यावर त्यांचा ठाम विश्वास होता. म्हणून ते लोकशाही बद्दल म्हणतात की रक्तपाताच्या अवलंब न करता जनतेच्या आर्थिक सामाजिक जीवनात क्रांतिकारक बदल घडवून आणणारी राज्यपद्धती म्हणजे लोकशाही होय. आणि तिचे भवितव्य हे तिचा वापर करणाऱ्या वर अवलंबून आहे.

डॉ. आंबेडकरांचे लोकशाही विषयीचे विचार

लोकशाहीच्या यशस्वीतेसाठी खालिल गोष्टींना प्राधान्य देणे आवश्यक ठरते. त्यासाठी ते म्हणतात की समाजात विषमता नसावी उच्चनीचता असूनही समाजात अडसलेलालेला आहे रे आणि नाही रे गट जर असेल तर तेथे रक्तरंजित क्रांतीची बीजे असतात, त्यामुळे लोकशाही धोक्यात येऊ शकते . म्हणून समाजातील श्रीमंत आहे गरीब दरी लोकशाहीच्या यशस्वी होतील हा फार मोठा अडथळा आहे, तो पार करणे आवश्यक आहे तसेच भारतात चतुर्वर्णावर आधारित असलेल्या समाजात जाती आणि अस्पृश्यता सामाजिक विषमता प्रथम नष्ट करणे आवश्यक आहे.लोकशाहीमध्ये राजकीय पक्षांना महत्वाचे स्थान असल्यामुळे सत्ताधारी पक्ष विरोधी पक्षाचे अस्तित्व कायमस्वरूपी असणे महत्वाचे आहे. लोकशाहीसाठी आवश्यक असलेली आणखी एक बाब म्हणजे माहिती त्यावर त्यांनी प्रामुख्याने भर देऊन राजकीय सामाजिक जीवनात वाटचाल करताना श्रेष्ठ दर्जाची नैतिकता आणि समानता ही सगळीकडे असली पाहिजे. तसेच उच्च प्रतीच्या नेत्यांच्या जोडीला सद्सद्विवेकबुद्धी असणे आवश्यक आहे. लोकशाही कायद्यापुढे सर्व समान असायला हवेत ज्यामुळे अल्पसंख्यांकांच्या मनात भीतीची भावना निर्माण होणार नाही .त्यांच्यात सामंजस्याचे वातावरण निर्माण होईल तेव्हाच न्यायाची भूमिका विकसित होऊन लोकशाहीत वस्तुस्थिती आणि व्यवहार या आधारित राहिल याची सर्वांनी काळजी घेणे आवश्यक.

डॉ. आंबेडकरांचा ठाम विश्वास होता की जोपर्यंत संविधानाची नैतिक मूल्य रुजजली जात नाहीत, तोपर्यंत त्यात नमूद केलेले शब्द त्याच्याशी जोडलेल्या मूल्यांना प्रत्यक्ष मदत करू शकत नाहीत. अशा प्रकारे त्यांनी संविधानाच्या नैतिकतेवर खूप भर दिला. लोकशाही बाबत आंबेडकरांनी राजकीय विचारसरणीत मोठे योगदान दिले. त्यांचा असा विश्वास होता की सुधारित आणि प्रबुद्ध समाजाशिवाय राजकीय प्रगती अशक्य आहे. त्यांनी असेही मत मांडले की केवळ राजकीय लोकशाही साध्य करणे पुरेसे नाही परंतु सामाजिक पातळीवर एक पाऊल पुढे टाकने आवश्यक. यासाठी सामाजिक लोकशाहीची प्राप्ती अधिक महत्त्वाची आहे. त्यांच्या मते, "बऱ्याच लोकांना हे समजत नाही की समाज कोणत्याही व्यक्तीवर अत्याचार आणि दडपशाही करू शकतो, सरकारपेक्षा कितीतरी जास्त प्रमाणात. दडपशाही साठी समाजाला खुली असलेली साधने आणि व्याप्ती सरकारसाठी खुल्या आहेत, त्यापेक्षा अधिक व्यापक आहेत तसेच ते अधिक प्रभावी आहेत."

राजकीय सुधारणांपूर्वी सामाजिक सुधारणा झाल्या पाहिजे या तत्त्वावर त्यांचा दृढ विश्वास होता. लोकांच्या हक्कांचे रक्षण करण्यासाठी राजकीय शक्ती आवश्यक असल्याने त्यांनी अतिरेक्यांच्या मुद्द्याला विरोध केला. अधिकार कायद्याने नव्हे तर "समाजाच्या सामाजिक आणि नैतिक विवेकाने" संरक्षित आहेत असे ते म्हणत.

आंबेडकरांच्या मते लोकशाही म्हणजे काय?

आंबेडकरांचा असा विश्वास होता की समाजात दडपलेल्या वर्गाच्या उपस्थितीमुळे लोकशाही विसंगत विसंगत आहे. एक मजबूत विरोध पक्ष, कायद्यापुढे समानता, प्रशासन, घटनात्मक नैतिकता, समाजात एक

मजबूत आणि सक्रिय नैतिक भावना आणि सतसतवीवेक बुद्धी या सर्व लोकशाहीच्या आवश्यक अटी आहेत. एक वास्तविक सामाजिक लोकशाही असली पाहिजे जी 3 मुख्य तत्वांवर आधारित आहे- स्वातंत्र्य, समानता आणि बंधुत्व. डॉ.आंबेडकरांना वाटे की भारतात राष्ट्रीय एकतेची गरज आहे. हजारो जातींमध्ये विभागलेले लोक एकाच राष्ट्राचा भाग कसे असू शकतात या वस्तुस्थिती वरही त्यांनी युक्तिवाद केला. आंबेडकरांनी पाहिले की लोकशाही आणि विरोधी पक्ष अविभाज्य आहेत. लोकशाही सरकारला निरंकुश होण्यापासून रोखण्यासाठी विरोधी पक्ष आवश्यक आहेत.

बाबासाहेब आंबेडकरांच्या मते यशस्वी लोकशाही म्हणजे काय?

आंबेडकरांनी पूण्यात बोलताना यावर भर दिला की यशस्वी लोकशाहीत वर्गांमध्ये भेद नसावा . अशी कोणतीही पदानुक्रम नसावी की एका वर्गाला सर्व विशेषाधिकार, फायदे मिळत असतील परंतु दुसरा वर्ग म्हणजे अत्याचारी वर्ग. एकाला सर्व विशेषाधिकार आणि एकाला संधी नाकारला जातो. किंबहुना, त्यांचा असा विश्वास होता की अशा असमानता अस्तित्वात नसाव्यात कारण ती संपूर्णपणे समाजाच्या एका वर्गावर अन्याय आहे आणि अशा कारणांमुळे सत्ता मिळवण्यासाठी बंड आणि रक्तपात होतो.डाॅ.बाबासाहेब आंबेडकरांचा आणखी एक पैलू म्हणजे कनिष्ठ वर्गासाठी कायद्यांची स्थापना आणि तरतुदी सुनिश्चित करणे जेणेकरून त्यांना सर्व क्षेत्रात समान वागणूक मिळेल. कायदे त्यांनी सुचवलेल्या तीन मूलभूत तत्त्वांवर आधारित असले पाहिजेत- समानता, स्वातंत्र्य आणि बंधुत्व. प्रथम, बहुसंख्य शासनाने अस्पृश्यांवरील वंशपरंपरागत बंधनांची सद्यस्थिती कायम ठेवू नये आणि अस्पृश्यता निर्मूलनासाठी सामूहिक चळवळ असावी अशी मागणी केली. बहुसंख्य सरकारने भारतीय संविधानाद्वारे मूलभूत हक्कांची हमी देताना नागरिकत्वाची समानता निर्माण केली पाहिजे.

दुसरे म्हणजे, त्यात असे म्हटले आहे की हक्कांची घोषणा उपायांच्या तरतुदीसह असणे आवश्यक आहे. ते केवळ पवित्र घोषणा आणि उदात आदर्श नसावेत परंतु दैनंदिन जीवनाचे वास्तव बनले पाहिजेत. ते आध्यात्मिक अमूर्त किंवा रिक्त घोषणा असू नयेत. अशा प्रकारे कोणत्याही प्रकारच्या निवास, फायदे, सुविधा, शैक्षणिक संस्थांचे विशेषाधिकार, रस्ते, मार्ग, टाक्या, विहिरी इत्यादींचा पूर्ण उपभोग घेण्यासाठी लोकांच्या अधिकाराचे कोणत्याही प्रकारचे उल्लंघन केल्यास तुरुंगवास आणि दंडाची शिक्षा झाली पाहिजे.

आंबेडकरांचे सामाजिक लोकशाहीशी संबंधित कामे मनाला भिडतात. बाबासाहेब आंबेडकरांनी संविधान सभेच्या शेवटच्या बैठकीत दिलेल्या भाषणाच्या केंद्रस्थानी सामाजिक लोकशाही ठेवली होती. ते म्हणाले की जाती व्यवस्था आणि लोकशाही एकत्र राहू शकत नाहीत. म्हणूनच भारतीय राज्यघटनेने असे नियम आणले की देशाच्या कोणत्याही भागात राहणाऱ्या नागरिकांसाठी जाती आणि भाषेच्या आधारावर भेदभाव नाही.ते म्हणतात की माझा विश्वास आहे की कोणतेही राष्ट्र त्याच्या परंपरा, संस्कृती, धर्म, जाती आणि भाषा एकत्र करून तयार होते. म्हणून, राष्ट्रवादाला विरोधाभासाला स्थान नाही. मसुद्यातील तरतुदी आणि संविधान सभेत त्यांचे धेय सिद्ध करण्याचे मुख्य काम डॉ आंबेडकर आणि इतर मसुदा समिती

सदस्यांनी पार पाडले. त्यांनी आपल्या समर्थ सहकाऱ्यांसह संविधानाचा मसुदा तयार केला आणि देशाच्या परंपरा, श्रद्धा आणि विश्वास यांना आवाज दिला. पण, त्यात मूळ गोष्ट अशी होती की देशातील सर्व नागरिक नागरिक प्रथम भारतीय आहेत आणि नंतर त्यांची काही इतर ओळख आहे. संविधान सभेतील डॉ.आंबेडकरांच्या वक्तव्यांच्या सखोलतेत गेलो तर राजकारण, कायदा, इतिहास आणि तत्वज्ञानाचा अनोखा संगम आहे. प्रत्येकाला समानतेची भावना आहे, फक्त कोणत्याही एका जातीची नाही.

संविधानाच्या मसुद्यावर विचार करण्याचा प्रस्ताव मांडताना ते म्हणाले की त्यांनी भारताला संघराज्य म्हटले आहे, फेडरेशन ऑफ स्टेट्स नाही. माझा असा विश्वास आहे की डॉ आंबेडकर भारतातील सामाजिक विभक्ततेशी संबंधित होते, म्हणून ते म्हणाले, "जर आम्हाला लोकशाही निर्माण करायची असेल तर आम्हाला आमच्या मार्गातील अडथळे ओळखले पाहिजेत कारण संविधानाचा भव्य राजवाडा लोकांच्या निष्ठेच्या पायावर उभा आहे. डॉ आंबेडकरांचे विचार हे खरे तर राष्ट्रवादाशी संबंधित आहेत ज्यात व्यक्तींमध्ये जात आणि धर्म असा भेद नाही. देशातील प्रत्येक नागरिकाचे तत्त्व समान आहे. सामाजिक व्यवस्था आणि सामाजिक विचारसरणी अंतर्गत आपल्या सर्वांमध्ये सामंजस्य आहे. म्हणूनच आपले राष्ट्र विविधतेतील एकतेचे उत्कृष्ट उदाहरण आहे.

डॉ. आंबेडकरांनी फ्रेंच राज्यक्रांती मधुन तीन शब्द घेतले ते म्हनजे स्वातंत्र्य, समानता आणि बंधुत्व. संविधानाच्या गाभ्यात समाविष्ट असलेल्या या शब्दांनी त्याच्या राजकीय आणि सामाजिक तत्वज्ञानावरही खोलवर प्रभाव टाकला. म्हणूनच संविधानामध्ये अंतर्भूत केलेले मूलभूत अधिकार अनुच्छेद 14 ते 18 द्वारे समानतेचा अधिकार, 19 ते 22 द्वारे स्वातंत्र्याचा अधिकार आणि 23 आणि 24 हे शोषण विरुद्ध अधिकार प्रदान करतात. महत्वाची वस्तुस्थिती अशी आहे की अनुच्छेद १ ((२) अभिव्यक्ती स्वातंत्र्याच्या अधिकाराखाली कोणत्याही जाती, वर्ग किंवा समुदायाविरोधात अनियंत्रित अभिव्यक्तीला प्रतिबंधित करते. या तिघांच्या संरक्षणासाठी कोणताही कायदा असल्यास किंवा कोणताही कायदा केला जात असल्यास, त्याला अडथळा आणू नये. धार्मिक स्वातंत्र्याचा अधिकार भारतीय संविधानात अनुच्छेद 25 ते 28 द्वारे देखील देण्यात आला आहे. मुंबईच्या महिला सभेत संबोधित करताना ते म्हणाले होते, "स्त्री ही राष्ट्राची निर्माती आहे, प्रत्येक नागरिक तिच्या मांडीवर वाढतो, स्त्रीला जागृत केल्याशिवाय राष्ट्राचा विकास शक्य नाही." त्याच्या विचारांच्या गहनतेमुळे कदाचित ते पहिले विद्वान बनले, ज्याने भारतीय संदर्भात लिंगाच्या दृष्टिकोनातून जातीच्या रचनेत स्त्रियांचे स्थान समजून घेण्याचा प्रयत्न केला. यासाठी महिलांच्या हक्कांचाही पुरस्कार करण्यात आला.समाजाच्या सर्व स्तरांवर समानता प्रस्थापित केली जावी हा विचार त्यांच्या दृष्टीकोनात होता. म्हणूनच त्यांनी समाजाला वर्गहीन बनवण्यावर सतत भर दिला. "क्रांती लोकांसाठी आहे, लोक क्रांतीसाठी नाहीत" हे त्यांचे म्हणणे नेहमी मनाला प्रबुद्ध करते.

भारतीय लोकशाहीची सद्यस्थिती

भारतीय लोकशाही सांप्रदायिकतेचा प्रभाव मोठ्या प्रमाणात वाढत असल्यामुळे वैचारिक व राजकीय क्षेत्रात मोठा हस्तक्षेप असल्यामुळ मोठ्या प्रमाणात तेढ निर्माण होत आहे. परिनामी सामाजिक एकोपा धोक्यात आल्याचे दिसून येते त्यामुळे आजवर असंख्य लोकांचे मोठे हल्ले आणि अल्पसंख्यांकांना बेचिराख करताना दिसतात. समाजाला स्थिरता देणारी व्यवस्था लोकशाही आल्यामुळे स्वातंत्र्य ,समता, बंधुता या तत्वांना विशेष स्थान मिळाले पाहिजे परंतु हि तत्वे बेचिराख होत आहेत. त्यामुळे भारतीय लोकशाही धोक्यात येऊ लागली आहे. आज सद्सद् विवेक बुद्धी धोक्यात आली आहे तसेच केंद्राच्या बाहेर नवीन सत्ताकेंद्रे तयार झाल्यामुळे केंद्रांवर केंद्रांचा रिमोट कंट्रोल चालविली जात आहे. ही भारतीय लोकशाहीच्या दृष्टीने चांगली बाब नाही. आज भारतीय लोकशाहीत वारसा व परंपरा आणि चालणारी घराणेशाही सुद्धा लोकशाही ला मोठ्या प्रमाणात हादरे देत आहे त्यामुळे भारतीय लोकशाहीतील शक्तिच्या अधिकाराला काही प्रमाणात मर्यादा येताना दिसतात. त्यामुळे लोकशाही घराणेशाहीला भारतीय लोकशाहीत शेतकरी व दलित, आदिवासी, मागासवर्गीय, लिंग असमानता, बळीराजाची प्रश्न आ वासून उभे राहिले आहेत. तर भारतीय लोकशाहीत भांडवलशाहीचे हितसंबंध गुंतलेले आहेत. तसेच लोकशाहीचा चौथा आधारस्तंभ असलेली प्रसारमाध्यमांनी वेळोवेळी शासनाच्या दबावाखाली आणली जात आहेत. भारतीय लोकशाहीच्या या कसोटी काळात भारतीय जनता पक्ष प्रगल्भतेने विचार करून भारतीय लोकशाही अशा कठीण प्रसंगाच्या वेळी कसोटीस पात्र ठरणा-यां साधनांनी शांततामय मार्गांनी रक्तविहीन क्रांतीच्या माध्यमातून शून्यातून विश्व निर्माण करून देने आवश्यक ठरत आहे. त्यामुळे भारतीय लोकशाही कडे पाहण्याचा जागतिक दृष्टिकोन व्यापक होत आहे.इतर देशातील भारत हा लोकशाही साठी मार्गदर्शन करतोय याचे श्रेय डॉ. बाबासाहेबांना जाते त्यामुळे सद्यस्थितीत भारतीय लोकशाहीची फेरमांडणी करण्यासाठी डॉ. बाबासाहेबांच्या लोकशाही विचारांची नितांत गरज आहे.

सारांश

आंबेडकर हे एक महान व्यक्तिमत्व होते. जर आपण त्याला एका विशिष्ट वर्ग किंवा जातीशी जोडले तर ते बौद्धिक दारिद्र्य आहे. ते एक उदात्त दृष्टी असलेला महान व्यक्ती होता. राष्ट्राच्या सर्वांगीण विकासासाठी सर्वांना समान म्हणून पाहण्याचा त्यांचा दृष्टिकोन स्पष्ट करण्याची गरज आहे. देशाची समानता, एकता आणि अखंडतेची बीजे पाहण्याची गरज आहे. समानता आणि न्यायाबद्दल बोलणारे त्यांचे "बहुजना हिताय बहुजना सुख्या" चे बहुआयामी तत्वज्ञान आजही संबंधित आहे आणि उद्याही तसेच राहील. सामाजिक लोकशाही ही डॉ बी आर आंबेडकरांची दृष्टी होती. त्यांचा असा विश्वास होता की सामाजिक लोकशाही प्राप्त केल्याशिवाय खरी राजकीय लोकशाही असू शकत नाही. यामुळे ते इतर राजकीय विचारवंत आणि स्वातंत्र्य सैनिकांपासून वेगळे होते जे देशाच्या मुक्तीसाठी संघर्ष करत होते .

भारतीय समाज आधीच अनेक सामाजिक वाईट आणि खालच्या वर्गातील लोकांवरील अत्याचारांच्या जाळ्यात अडकला असल्याने, ज्या देशात प्रत्येकजण सामाजिक न्याय प्राप्त करण्यासाठी

सर्वप्रथम त्यांच्या विरोधातील अन्यायकारक क्रूर प्रथा नष्ट करणे आणि त्यांच्याबद्दल लोकांचा दृष्टिकोन बदलणे आवश्यक होते. केवळ जातीच्या आधारावर कोणत्याही व्यक्तीला नियुक्त केलेल्या कोणत्याही श्रेष्ठ किंवा कनिष्ठ दर्जाशिवाय समान मानले जाते जे लोकांमध्ये केवळ अनावश्यक भेदभाव करणारे विभाजन आहे. अशा प्रकारे, सामाजिक न्याय स्वातंत्र्य, समानता आणि बंधुत्वाच्या तत्त्वांवर आधारित असलेल्या लोकशाही जनमानसात रुजवली पाहिजे जेणेकरून नैतिक मूल्ये टिकून राहतील आणि भारतीय संस्कृतीची शुद्धता कायम जपली जाईल.

संदर्भ ग्रंथ सूची

1. https://blog.ipleaders.in/social-democracy-dr-ambedkar
2. /https://www.hastakshep.com/old/%E0%A4%B2%
3. htmhttps://thedailyguardian.com/dr-ambedkar-and-his-sublime-vision-of-social-democracy/
4. संपादक डॉ. आर. व्हि. भोळे, सामाजिक समतेची प्रणेते महात्मा फुले ,राजर्षी शाहू, महाराज व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, एप्रिल 2018, पान न 64 ते 67
5. Printing area, International research journal ,April 2018,
6. Professor Dinesh grand father of Indian constitution : Dr. Babasaheb Ambedkar p.no 93 to 95
7. प्रा. ज्योती डोईफोडे, मूलभूत सामाजिक विचार, विद्या बुक पब्लिशर्स,जुन 2005 पान.नं. 256 , 264
8. डॉ. प्रदीप आगलावे, मुलभूत समाजशास्त्रीय विचार, साईनाथ प्रकाशन, नागपूर, जून 2014 पान शं.150ते 151
9. लोकराज्य डिसेंबर 2015 पान नं.15
10. दैनिक सकाळ सप्तरंग 23 नोवेंबर 2014.

PRINCIPAL
Late Ramesh Warpudkar (ACS) College, Sonpeth Dist. Parbhani